Stanislav Rutkovski,
Simona Čepelytė

Vilniaus gatvė 41

2022 m. Vilniaus g. 41 sklypo teritorijoje UAB „Infes“ planuojamo statyti Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus administracinio korpuso, inžinerinių tinklų ir aplinkos įrengimo vietose vykdė grunto kasimo darbus. Prieš juos ir jų metu detaliai ištirtas 34,65 m^2 ir žvalgytas 268,63 m^2 plotas.

Archeologiniai tyrinėjimai sklype vykdyti ne kartą, 2022 m. vykdyti kasinėjimai buvo tiesioginis tęsinys 2021 m. L. Kvizikevičiaus pradėtų tyrimų. Detalieji tyrimai vykdyti sklypo PV dalyje, numatomo statyti pastato pamatų polių gręžimo darbų zonoje. Suformuota 15–15,5 m ilgio ir 2–2,4 m pločio **perkasa** V dalyje ribojosi su 2021 m. tirta perkasa ir joje atidengtomis užstatymų liekanomis. Perkasos teritorijoje nuo paviršiaus iki 1,3 m gylio glūdėjo XX a. II pusės suformuoti piltiniai pilkos spalvos grunto sluoksniai su griuvenomis. Žemiau jų tirtas iki 30 cm storio rusvos spalvos grunto su čerpių duženomis sluoksnis be radinių. H_{abs} 108,60–108,70 m altitudėse pasiektas XVII a. II puse datuojamas kultūrinio sluoksnio horizontas, kuris tęsėsi iki įžemio, geltonos spalvos smėlio, kuris pasiektas H_{abs} 106,04–107,65 m aukščio altitudėse.

1 pav. Detaliųjų tyrimų plote atidengtas iki XVII a. II pusės statyto pastato pamato fragmentas iš Š. S. Čepelytės nuotr.

Fig. 1. Fragment of a building foundation unearthed during the detailed excavation, dating to the second half of the 17th century, viewed from the N.

Perkasos Š dalyje H_{abs} 106,51–106,95 m aukščio altitudėse atidengtas pamato fragmentas (1 pav.). Atidengtas pamatas buvo sudarytas iš geltonos (27x15x7,5; 30x7,5 cm ir panašių dydžių), rudos (28x13x7; 29,5x14x6 cm ir panašių dydžių), raudonos (15,5x8 cm ir panašių dydžių) spalvų plytų ir 10–25 cm skersmens netašytų lauko akmenų. Pamatas rištas raudonos spalvos moliu ir rusvu, rupiu kalkių skiediniu su žvyro ir pavienių kalkių gabaliukų priemaišomis, vietomis – rudos spalvos moliu su kalkių priemaišomis. Virš jo buvo supiltinis rudos spalvos molio su pilkos spalvos molingo grunto priemaišomis sluoksnis, kuriame aptikta XVI a. pabaigai–XVII a. viduriui būdingų koklių. Dėl kartografinių ir istorinių duomenų trūkumo pamato fragmentas preliminariai datuojamas laikotarpiu iki XVII a. II pusės.

Įžemyje atidengtos 3 įgilintos struktūros. Tik vienoje iš jų, toje, kuri buvo atidengta perkasos P dalyje, rasta XVI a. pabaiga–XVII a. viduriu datuojamų radinių (2 pav.) ir gyvūnų kaulų. Tarp įdomiausių radinių – du variniai XVI a. Anglijai būdingi žetonai – svareliai auksinėms monetoms (angelotams) – ant vieno pavaizduotas Šv. Jurgis, kovojantis su drakonu, ant kito – neįskaitomas herbinis skydas trilapio motyve (2: 3, 4 pav.).

Žvalgymų metu lietaus nuotekų įvadų ir kiemo paviršiaus žeminimo darbų zonose nuo paviršiaus iki 0,25–1,7 m gylio fiksuoti niveliaciniai ir XX a. suformuoti piltiniai grunto

2 pav. Tyrimų metu aptiktų radinių pavyzdžiai: 1 – plokštinio koklio fragmentas; 2 – kampinio koklio fragmentas; 3 – varinis svarelis, centre Šv. Jurgio, kovojančio su drakonu, motyvas; 4 – varinis svarelis, centre trilapio su neidentifikuoto miesto herbu motyvas. I. Babušytės ir L. Kajotos nuotr.

Fig. 2. Some finds collected during the excavation: 1 – fragment of a flat stove tile; 2 – fragment of a corner stove tile; 3 – copper weight depicting St George fighting a dragon in the centre; 4 – copper weight bearing the coat of arms of an unidentified city within a three-leaf shape.

sluoksniai. Kiemo paviršiaus žeminimo darbų metu sklypo P dalyje, po viršutinėmis dangomis, 6 m ilgio ir 5–5,5 m pločio plote (31,5 m^2), slūgsojo XX a. pradžios užstatymo liekanos – pamato ir grindų fragmentas. Jis siejamas su 2021 m. atidengtu pamatų fragmentu, kuris tęsėsi Š kryptimi.

Sklypo Š dalyje žvalgytame plote atidengtas pamato fragmentas. Pamato viršutinė dalis yra sudaryta iš gelsvos (26–27x13–15x6–7 cm ir panašaus dydžių), rudos ir raudonos spalvos (26–29x12–13x6–7 cm ir panašaus dydžių) plytų, rištų baltu kietu skiediniu su kalkių trupiniais. Dalis pamato buvo dekoruota akmenukais. Pamato apačia pasiekta H_{abs} 108,15 m, jo apatinė dalis rišta kalkių skiediniu. Architektūros tyrimų metu nustatyta, kad pamatas pagal medžiagiškumą galėjo priklausyti XVIII a. pastatytam neaiškios paskirties statiniui, vėliau pritaikytam naujai paskirčiai (pavėsinei) ir dekoruotam XIX a. arba XIX a. užstatymui, kuris pastatytas ir dekoruotas tuo pat metu, galima jo paskirtis – pavėsinė arba mažosios architektūros statinys.

Sklype aptikti iki 3,75 m storio XVII a. II pusėje–XIX a. suformuoti kultūriniai sluoksniai.

Surinkta 571 vienetas masinių keramikos radinių (daugiausia XVI a. pabaigai–XVII a. viduriui būdingų koklių) ir 21 vienetas ypačiųjų radinių. Tyrimų metu įžemis – geltonas smėlis – pasiektas tik P–PV sklypo dalyse H_{abs} 106,04–107,65 m aukščio altitudėse (2,25–3,75 m gylyje).

41 Vilniaus Street

In 2022, a detailed excavation (34.65 m^2) and a survey (268.63 m^2) were carried out at the land plot of 41 Vilniaus St. The detailed excavation in the SW part of the land plot revealed the presence of archaeological layers dating to the second half of the 17th century, ranging from 1.3–1.7 m depth at the upper level to 2.25–3.75 m depth at the lowest level. The S and N parts of the land plot, down to a depth 0.25–1.7 m, contained mostly levelling deposits or 20th-century fill. Excavation in the S part of the land plot revealed fragments of foundations belonging to buildings constructed before the second half of the 17th century (Fig. 1) and at the beginning of the 20th century. In the N part, a foundation was uncovered belonging to a building dating to the 18th–19th centuries. Finds were dated in the range of the 16th–20th centuries, but household pottery (Fig. 2) typical of the 17th century was prevalent in the assemblage.